

'איש יהודי' או 'איש ימיני'?

יום עיון לפורים-חתם סופר

1. אסתר ב'

(ה) איש יהודי הנה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני:

2. מגילה י"ב, ב'-ו"ג, א'

קרי ליה יהודי אלמא מיהודה קאתי וקרי ליה ימיני אלמא מבנימין קאתי? אמר רב נחמן מרדכי מוכתר בנימוסו היה. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי אביו מבנימין ואמו מיהודה. רבי יוחנן אמר לעולם מבנימין קאתי ואמאי קרי ליה יהודי על שום שכפר בעבודה זרה שכל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי כדכתיב איתי גוברין יהודאין.

3. מגילה י"ב, א'

שאלו תלמידיו את רבי שמעון בר יוחאי מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה? אמר להם: אמרו אתם! אמרו לו: מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע.

4. חתם סופר דרשות עמ'שצ"ת,

"ל איש ימיני, גם אמרו איש יהודי. כי בעו"ה יהודים שבאותו הדור נהנו מסעודתו של אותו הרשע, והקשה רשב"י (מגילה י"ב ע"א) אם כן שבשושן יהורגו ולא בכל העולם. ועוד קשה וכי מפני שנהנו יתחייבו כליה חז"ל. ועוד מאי טעמא לא אמר אכלו מסעודתו. והנה במדרש (אסתר ד' י"ח) כל העם הנמצאים בשושן הבידה היו י"ח אלף יהודים^{טו}. וקשה מאי טעמא לא הזכיר היהודים הנמצאים^{טז}, שהרי בזה תליא עיקר לידע כמה החטא גורם. אבל האמת יורה דרכו כאשר אמר בעזח"י, הנה כתיב (הושע ג' ה') ובקשו את ה' אלוקיהם ואת דוד מלכם, ואם אינם מבקשים חייבים כליה חז"ל. אלא

שנשבע הקב"ה שאינו מכלה אותם, על כן מעמיד מלך קשה כהמן עד שיבקשו ה' אלוקים ודוד מלכם, ויאמרו אלהה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה (שם ב' ט').

וכן היה אז שאמרו ליתוקאל (כ' ל"ב) נהיה ככל הגוים, והשיב להם הקב"ה ביד חזקה וחימה שפוכה אמלוך עליכם, והיותם יושבים תחת מלכי פרס ומדי בהשקט מאסו בארץ ישראל ובדוד מלכם, ודאגו וחרדו אולי יגיע זמן שבעים שנה, והרי קמן שבהגיע הזמן לא עלו אלא ד' רבוא (עווא ב' ס"ד), ומהלויים לא עלו כלל וקנסם עזרא (יבמות פ"ו ע"ב), ועל כן כשחישב אחשוורוש ע' שנה ולא איפרקו ואמר תו

לא מיפרקו (מגילה י"א ע"ב) ועשה משתה, אזי האמינו כל ישראל מקצה חשבונו, ואל תתמה שהרי אמרו חז"ל (שם י"ב ע"א) גם דניאל מנה וטעה, אלא שדלת העם שמחו ונהנו, [נ]כל העם שבכל העולם נהנו ושמחו בסעודתו של אותו רשע כדי שיהיו פטורים מלעלות לארץ ישראל ובית המקדש ומלכות בית דוד, ועל ידי זה נתחייבו להעמיד עליהם מלך קשה כהמן כנ"ל.

והנה שם יהודה הוא ע"ש מלכות בית דוד נקרא יהודיים^י, ועל כן אותן שנתקבצו לסעודת אחשוורוש, אילו היו יהודים שרצונם במלכות בית דוד לא היו נהנים ולא נכנסים לשם, אך אלו לא בקשו דוד מלכם, על כן כתיב כל העם הנמצאים בשושן, והיו י"ח אלף יהודים, ולא נתכנו בשם יהודים אלא בשם עם הנמצאים בשושן וא"ש.

אך מרדכי לבדו היה איש יהודי הנכנס תחת עול דוד ומלכותו, והיה מצפה יום מתי תחזיר העטרה ליושנה, ואי אפשר בלי מחיית עמלק תחלה (כסנהדרין כ' ע"ב), ואי אפשר זה אלא על ידי בנימין, מפני כי כל השבטים השתחוו לעשו חרץ מבנימין^ט, ועתה אם גם הוא מבנימין ישתחוה להמן העמלקי בטל סברו חז"ל, על כן לא יכרע ולא ישתחוה. והיינו איש יהודי ואיש ימיני דייקא, התחזק במעוז ימיני בנימין, משום שרצה להיות איש יהודי דייקא ממלכות בית דוד וכנ"ל.

והיו להמן לרובן לרעותו ודברי מרדכי כי הניד להם אשר הוא יהודי: (ה) וירא המן כי אין מרדכי בדע ומשתחוה לו וימלא המן חמה: (ו) ויפלו בלעזי לשלחו יד במרדכי לפרוץ בו הנידו לו את עם מרדכי ויבקע המן להשמיד את כל היהודים אשר בכל מלכות אחשוורוש עם מרדכי:

(טו) והאמר אסתר להשיב אל מרדכי: (טז) לך פגוש את כל היהודים הנמצאים בשושן ושמו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערתי איתנו בן ובתן אבוא אל המלך אשר לא פדת וכאשר אבדתי אבדתי: (יז) ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר צוהה עליו אסתר:

(כג) פגשים אשר נזו בהם היהודים באיביהם והודיש אשר יצרך להם מלון לשמחה ומאכל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביהוים: (כד) וקבל היהודים את אשר הוזלו לעשות ואת אשר פתב מרדכי אליהם: (כז) כי המן בן המדתא האגמי ציר כל היהודים ושלח על היהודים לאבדם והפיל פור הוא הגורל להמם ולאבדם: (כח) קימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנקיים עליהם ולא יעבור להיות עשים את שני הימים האלה ככתבם וכמנחם כפול שנה ושנה: (כח) והימים האלה יזכרים ויעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים ויזכרום לא יסוף מן העולם: (כט) והקתב אסתר המלכה בת אביהויל ומרדכי היהודי את כל תקף לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית: (ל) וישלחו ספרים אל כל היהודים אל שבע ועשרים ומאה מדינה מלכות אחשוורוש דברי שלום ואמת: (לא) לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם כאשר קיים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה....

(ג) כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש ונדול ליהודים ורצ"ה לרב אחזי דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל זרעו: